

Anna Bujko

Dzieje powojennej kinematografii na Warmii i Mazurach (1945-1950)

Meritum 4, 157-172

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

DZIEJE POWOJENNEJ KINEMATOGRAFII NA WARMII I MAZURACH (1945–1950)

Po drugiej wojnie światowej sprawy polskiej kinematografii leżały w gestii Ministerstwa Informacji i Propagandy¹. Dekret z listopada 1945 r. powołał do życia przedsiębiorstwo państwowe „Film Polski” z Aleksandrem Fordem na czele², którego przedmiotem działania było m.in. „zakładanie i prowadzenie wytwórni filmów, wymiana filmów z zagranicą, zakładanie i prowadzenie teatrów świetlnych oraz kierowanie przemysłem filmowym i kinematograficznym”³. Podstawową rolą kina była funkcja propagandowa. Nadzór nad przedsiębiorstwem pełniło Ministerstwo Informacji i Propagandy⁴. Siedziba utworzonej w Olsztynie Dyrekcji Okręgowej Przedsiębiorstwa „Film Polski” mieściła się przy ulicy Stalina 1. Urząd Informacji i Propagandy zajął się wówczas zabezpieczeniem kin (zarówno ich budynków, jak i aparatury)⁵. Po likwidacji Ministerstwa Informacji i Propagandy powojenna kinematografia przeszła pod kontrolę Ministerstwa Kultury i Sztuki⁶. Zanim uruchomiono pierwsze kino w Okręgu Mazurskim, mieszkańcy mogli oglądać filmy dzięki wypożyczonej przez olsztyński Urząd Informacji i Propagandy aparaturze wojskowej⁷.

---

¹ A. Madej, *Kino – władza – publiczność. Kinematografia polska w latach 1944–1949*, Białsko-Biała 2002, s. 77. Pierwsze kroki w kierunku organizacji powojennej kinematografii podjęto w 1944 r. Wówczas powołana w 1943 r. przy I Dywizji Wojska Polskiego „Czołówka Filmowa”, została przekształcona w Wytwórnię Filmową Wojska Polskiego, na bazie której powołano następnie przedsiębiorstwo „Film Polski”. – H. Słabek, *O społecznej historii Polski 1945–1989*, Warszawa 2009, s. 576. Więcej na temat wojennej kinematografii zob. A. Madej, op. cit., s. 40–55.

² H. Słabek, op. cit., s. 576.

³ *Wiadomości Mazurskie*, 4 I 1946, nr 3, s. 3.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Pierwszymi, zabezpieczonymi przez Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Olsztynie w maju 1945 r., były kina w Olsztynie oraz Szczytnie. – *Cenzura na Warmii i Mazurach w latach 1945–1956*, t.1, *Sprawozdania Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy w Olsztynie (1945–1947)*, red. E. Kossewska, Warszawa 2005, dok. 3, s. 27; dok. 4, s. 33.

⁶ A. Madej, op. cit., s. 146.

⁷ *Cenzura na Warmii i Mazurach*, dok. 3, s. 27.

Trudno jest ocenić stan zniszczeń w kinematografii Warmii i Mazur⁸. Nawet jeżeli budynki kinowe przetrwały wojnę, to występował problem z ich wyposażeniem, zwłaszcza jeżeli chodzi o aparaturę filmową⁹. Duże spustoszenie niesli żołnierze radzieccy. Łupem sowieców padła na przykład część wyposażenia giżyckiego kino-teatru, gdzie *żołnierze radzieccy zabrali samowolnie [...] 50 krzeseł miękkich (foteli) i po załadowaniu na 3 auta odjechali. Przy rabunku tych krzeseł został zdemolowany sam lokal i urządzenie kina*¹⁰. Z powodu zniszczeń wojennych i istniejącego po wojnie zjawiska szabru, przychodząca na seanse publiczność siedziała na przykład na krzesłach ogrodowych, jak miało to miejsce w olsztyńskim kinie „Polonia”¹¹. Sale kinowe były przepelnione szczególnie w dni wolne z powodu sprzedaży większej liczby biletów w stosunku do faktycznych miejsc¹². Poza tym poważnym minusem kina „Mazur” był na przykład brak holu, co było uciążliwe szczególnie przy złej pogodzie¹³. Zdarzało się, że po uruchomieniu kina z powodu braku w dostawach prądu było na jakiś czas znów zamykane.

Z reguły kina uruchamiano w służących do tych celów budynkach poniemieckich. Wyjątek stanowiło kino szczycieńskie, na którego potrzeby zaadaptowano ocalałą część zniszczonego w czasie wojny gimnazjum¹⁴. W omawianym okresie na terenie województwa olsztyńskiego powstało około piętnaście tzw. kin stałych. Inną formą rozrywki były kina objazdowe.

Pierwszym stałym kinem, otwartym w powojennym Olsztynie, było kino „Polonia”, czyli przedwojenne UT-Lichtspiele, znajdujące się przy ul. Pieniężnego¹⁵. Zostało ono otwarte w rocznicę bitwy pod Grunwaldem 15

⁸ Na temat przedwojennej historii olsztyńskiej kin zob. R. Bętkowski, *Dziesiąta muza w Olsztynie. Przegląd historii kin olsztyńskich*, cz. 1, Debata, 2009, nr 9, s. 38–44.

⁹ *Wiadomości Mazurskie*, 17 II 1946, nr 40, s. 4.

¹⁰ Archiwum Państwowe w Olsztynie (dalej: APO), Starostwo Powiatowe (dalej: SP) w Giżycku, sygn. 2477/22, k. 15, Bezpieczeństwo i porządek publiczny. Meldunki i doniesienia. 1945 r.

¹¹ W marcu 1946 r. zostały one zastąpione nowymi fotelami (750 sztuk). – *Wiadomości Mazurskie*, 30 III 1946, nr 76, s. 3. O braku foteli w kinie „Polonia” wspomina również R. Bętkowski, *Dziesiąta muza w Olsztynie. Przegląd historii kin olsztyńskich*, cz. 2, Debata, 2009, nr 10, s. 39. Prawdopodobnie – jak w przypadku kina giżyckiego – zostały one zabrane przez żołnierzy radzieckich.

¹² *Wiadomości Mazurskie*, 8 I 1946, nr 6, s. 3.

¹³ *Ibidem*, 19 I 1946, nr 16, s. 3.

¹⁴ APO, Okręgowe Przedsiębiorstwo Rozpowszechniania Filmów w Olsztynie (dalej: OPRF), sygn. 504/11, k. 56, Wykaz budynków poniemieckich na terenie Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, [brak daty].

¹⁵ Przed wojną w Olsztynie działały trzy stałe kina. – R. Bętkowski, *Dziesiąta muza*, cz. 1, s. 38–43.

lipca 1945 r. Pierwszym wyświetlonym filmem był radziecki obraz „Tęcza”¹⁶. Do końca roku w kinie „Polonia” pokazano m.in. obrazy: „Antoni Iwanowicz gniewa się”, „Bitwa Orłowska”, „Sekretarz Rejkomu”, „Świniarka i Pasterz” (do sierpnia 1945 r.)¹⁷ oraz „Kutuzow”, „Szary Lord” (pierwszy film produkcji angielskiej) i „Rena” (grudzień 1945 r.)¹⁸.

Tabela 1. Filmy wyświetlone w kinie „Polonia” w Olsztynie w 1946 r.

Tytuł filmu	Produkcja	Data premiery w Olsztynie
„Szalony lotnik”	radziecki	styczeń 1946 r.
„Cztery serca”	radziecki	
„Czekaj na mnie”	radziecki	
„Uciezka w nieznanie”	amerykański	luty 1946 r.
„Srebrna flota”	angielski	marzec 1946 r.
„Znachor”	polski	
„Było ich dziewięciu”	angielski	
„Świat się śmieje”	radziecki	kwiecień 1946 r.
„Grzesznicy bez winy”	radziecki	
„Antoni Iwanowicz gniewa się”	radziecki	maj 1946 r.
„Dni szczęścia”	francuski	
„Zaczarowany świat”	[brak danych]	
„Lenin w 1918 roku”	radziecki	
„Dni i noc”	[brak danych]	
„Nieuchwytny Smith”	angielski	czerwiec 1946 r.
„Potęga życia”	[brak danych]	
„Młodociani muzycy” ^{**}	[brak danych]	
„Najazd”	radziecki	lipiec 1946 r.
„Płomień nie zgaś”	[brak danych]	
„Maskarada”	radziecki	
„Francja wyzwolona”	[francuski]	sierpień 1946 r.
„Zajazd na rozdrożu”	angielski	
„Pewnej nocy”	radziecki	
„Zygmunt Kłosowski”	radziecki	

¹⁶ *Cenzura na Warmii i Mazurach*, dok. 5, s. 40; R. Tomkiewicz, *Życie codziennie mieszkańców powojennego Olsztyna 1945–1956*, Olsztyn 2003, s. 337, Rafał Bętkowski podaje, że za oficjalną datę otwarcia kina „Mazur” przyjęto 22 VII 1945 r. – R. Bętkowski, *Dziesiąta muza*, cz. 2, s. 39.

¹⁷ *Cenzura na Warmii i Mazurach*, dok. 7, s. 58.

¹⁸ *Wiadomości Mazurskie*, 15 XII 1945, nr 1, s. 3; 16 XII 1945, nr 2, s. 3; 20 XII 1945, nr 5, s. 3.

„Kurhan Małachowski”	[radziecki]	wrzesień 1946 r.
„A imię ich milion”	angielski	
„Dwaj żołnierze”	[brak danych]	
„Skarb rodziny Goupi”	francuski	październik 1946 r.
„Czapajew”	radziecki	
„Ojcowie i dzieci”	radziecki	
„Doktor Murek”	polski	listopad 1946 r.
„Upadek Japonii”	radziecki	
„Daleka droga”	radziecki	
„Nasz okręt”	angielski	grudzień 1946 r.
„Wielki przełom”	radziecki	

Źródło: Wiadomości Mazurskie, 28 XII 1945, nr 9, s. 3; 8 I 1946, nr 6, s. 3; 22 I 1946, nr 18, s. 3; 29 I 1946, nr 23, s. 3; 9 II 1946, nr 33, s. 3; 22 II 1946, nr 44, s. 3; 6 III 1946, nr 55, s. 3; 3 IV 1946, nr 79, s. 3; 20–21 IV 1946, nr 94 (105), s. 5; 3 V 1946, nr 102, s. 3; 8 V 1946, nr 105, s. 3; 11 V 1946, nr 107, s. 3; 18 V 1946, nr 113, s. 3; 25 V 1946, nr 119, s. 3; 2 VI 1946, nr 125, s. 3; 20 VI 1946, nr 139, s. 3; 25 VI 1946, nr 142, s. 3; 3 VII 1946, nr 149, s. 3; 16 VII 1946, nr 161, s. 3; 26 VII 1946, nr 169, s. 3; 3 VIII 1946, nr 176, s. 3; 13 VIII 1946, nr 184, s. 3; 28 VIII 1946, nr 196, s. 3; 20 VIII 1946, nr 217, s. 3; 29 IX 1946, nr 225, s. 8; 8 X 1946, nr 232, s. 3; 16 X 1946, nr 239, s. 3; 23 X 1946, nr 245, s. 3; 3 XI 1946, nr 254, s. 5; 15 XI 1946, nr 264, s. 3; 21 XI 1946, nr 269, s. 3; 4 XII 1946, nr 280, s. 3; 12 XII 1946, nr 287, s. 3.

* Seanse wyświetlane w tym samym dniu.

Drugim kinem, jakie uruchomiono na terenie Okręgu Mazurskiego, było kino „Polonia” w Biskupcu. Otwarcie miało miejsce 15 września 1945 r. Budynek mieścił się przy ulicy Chrobrego 11. Mogło ono pomieścić łącznie 298 osób¹⁹. W październiku uruchomiono także kino „Grunwald” w Szczytnie, z którego mogło korzystać 408 widzów²⁰. Niestety, nie spełniało ono podstawowych zasad bezpieczeństwa przeciwpożarowego: *Głód jednak godziwej rozrywki w Szczytnie jest tak wielki, że problem oderwanych guzików, zniszczonego ubrania lub cielesnych obrażeń nie przestrasza nikogo. Powodem tych wszystkich przykrości jest dominująca ciasnota, powodująca niewiarygodne wprost walki o dojście do upragnionego okienka, w którym z niewiarygodną również flegmą dokonuje się sprzedaży biletów. Sala kina w Szczytnie jest całkowicie nieprzystosowana do wyświetlania filmów z racji choćby niewłaści-*

¹⁹ APO, OPRE, sygn. 504/11. k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 7, Ankieta – Kino „Polonia” w Biskupcu.

²⁰ APO, OPRE, sygn. 504/11. k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 11, Ankieta – Kino „Grunwald”.

wie pojętego i źle zorganizowanego bezpieczeństwa. Tym mankamentem jest... jedno tylko wyjście. Na wypadek pożaru... ale lepiej o tym nie mówić. Warto natomiast przypomnieć Filmowi Polskiemu o konieczności wybicia zapasowego wyjścia, rozwiązującego całkowicie w specyficznych warunkach kina szczycieńskiego problem bezpieczeństwa, znajdującej się na sali publiczności²¹. Ponadto brakowało toalet, nie zatroszczono się również o opał na sezon zimowy. 18 sierpnia 1947 r. na kilka miesięcy kino zostało zamknięte²². 25 listopada 1945 r. powstało kolejne kino „Świt” w Ostródzie²³.

Piąte kino w Okręgu Mazurski zostało otwarte w Olsztynie (drugie w tym mieście) na Starym Mieście w 25 grudnia 1945 r.²⁴. Jednak – jak donosiły wówczas „Wiadomości Mazurskie” – *inauguracja nowej placówki wypadła poniżej krytyki. Publiczność zmuszona była dobre dwie godziny oczekiwać na uruchomienie aparatury, której defekt na skutek karygodnego niedopatrzenia nie został na czas naprawiony*²⁵. Kino „Mazur” (taką otrzymało nazwę) mogło pomieścić 472 widzów²⁶. Ze względu na stan techniczny zostało zamknięte w styczniu 1950 r.²⁷. Początkowo od poniedziałku do piątku w olsztyńskich kinach seanse były wyświetlane dwa razy dziennie – o godzinie 17.00 i 19.00. W niedziele filmy wyświetlano o godzinie 14.00, 16.00, 18.00 i 20.00. Poprzedzone były *tygodnikami wytwórni WP*²⁸. Następnie w tygodniu zarówno w kinie „Polonia”, jak i „Mazur”, filmy były wyświetlane trzy razy dziennie – o godzinie 15.00, 17.00 oraz 19.00²⁹. Z czasem godziny zostały zmienione – filmy wyświetlano o godzinie 16.00, 18.00, 20.00.

²¹ Życie Olsztyńskie, 4 I 1948, s. 4.

²² APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 11, Ankieta – Kino „Grunwald”.

²³ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r. Tadeusz Peter twierdzi, że pierwsze kino, jakie uruchomiono na terenie powiatu ostródzkiego w 1945 r. powstało w Kajkowie w Sali widowiskowej. – T. Peter, *Kultura*, [w:] *Ostróda. Z dziejów miasta i okolic*, Olsztyn 1976, s. 368.

²⁴ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.

²⁵ Wiadomości Mazurskie, 28 XII 1945, nr 9, s. 3.

²⁶ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 19, Ankieta – Kino „Mazur”

²⁷ R. Bętkowski, *Dziesiąta muza*, cz. 2, s. 39.

²⁸ Wiadomości Mazurskie, 16 XII 1945, nr 2, s. 3.

²⁹ Ibidem, 10 I 1946, nr 8, s. 3.

Tabela 2. Filmy wyświetlane w kinie „Mazur” w 1946 r.

Tytuł filmu	Produkcja	Data premiery
„Dziewczę z dalekiej Północy”	amerykański	styczeń 1946 r.
„Cztery serca”	radziecki	
„Czy Lucyna to dziewczyna?”	polski	
„Kochaj tylko mnie”	polski	luty 1946 r.
„Skrzydlaty dorożkarz”	radziecki	marzec 1946 r.
„Piękna płeć”	angielski	
„Muzyka i miłość”	radziecki	
„Wołga Wołga”	radziecki	kwiecień 1946 r.
„Cyrk”	[radziecki]	
„Strachy”	polski	
„Tęcza”	radziecki	maj 1946 r.
„Dzieci kapitana Granta”	radziecki	
„Testament prof. Wilczura”	polski	
„Aktorka”	[brak danych]	czerwiec 1946 r.
„U kresu drogi”	polski	
„Jeden z naszych samolotów zaginął”	angielski	
„O 6 wieczorem po wojnie”	rosyjski	lipiec 1946 r.
„Ogień nie zgasł”	[brak danych]	
„Kwiat miłości”	uzbecki	
„Powrót”	radziecki	Sierpień 1946 r.
„Za winy niepopelnione”	polski	
„Uwodziciel”	amerykański	
„Delegat floty”	radziecki	wrzesień 1946 r.
„Śluby kawalerskie”	radziecki	
„Niebo jest dla was”	francuski	
„Zwariowane lotnisko”	radziecki	październik 1946 r.
„15-letni kapitan”	[radziecki]	
„Szczęśliwa 13-tka”	polski	
„Wielki walc”	amerykański	listopad 1946 r.
„Kaprys młodości”	amerykański	grudzień 1946 r.
„Bohaterowie pustyni”	radziecki	

Źródło: Wiadomości Mazurskie, 3 I 1946, nr 2, s. 3; 16 I 1946, nr 13, s. 3; 22 I 1946, nr 18, s. 3; 8 II 1946, nr 32, s. 3; 23 II 1946, nr 45, s. 3; 7 III 1946, nr 56, s. 3; 20 III 1946, nr 67, s. 3; 3 IV 1946, nr 79, s. 3; 20–21 IV 1946, nr 94 (105), s. 5; 28 IV 1946, nr 99, s. 3; 3 V 1946, nr 102, s. 3; 11 V 1946, nr 107, s. 3; 18 V 1946, nr 113, s. 3; 28 V 1946, nr 121, s. 3; 15 VI 1946, nr 135, s. 3; 20 VI 1946, nr 139, s. 3; 3 VII 1946, nr 149, s. 3; 11 VII 1946, nr 156, s. 3; 21–22 VII 1946, nr 165, s. 5; 3 VIII 1946, nr 176, s. 3; 15 VIII 1946, nr 186, s. 3; 28 VIII 1946, nr 196, s. 3; 12 IX 1946, nr 210, s. 3; 18 IX 1946, nr 215, s. 3; 19 X 1946, nr 242, s. 3; 23 X 1946, nr 245, s. 3; 3 XI 1946, nr 254, s. 5; 22 XI 1946, nr 270, s. 3; 12 XII 1946, nr 287, s. 3; 18 XII 1946, nr 292, s. 3.

Do kwietnia 1946 r. na terenie Okręgu Mazurskiego uruchomionych zostało siedem kin³⁰. Od 30 grudnia 1945 r. funkcjonowało kino „Capitol” w Lidzbarku Warmińskim. W 1947 r. liczyło ono 350 miejsc³¹. Od 14 kwietnia 1946 r. dla 405 widzów wyświetlano pierwsze filmy w morąskim kinie „Adria”³², zaś kilka dni później uruchomiono kino „Wanda” w Giżycku³³. W kolejnych latach uruchomiono także kina w Kętrzynie (pod nazwą „Casino” dla 350 osób)³⁴, w którym pierwszy seans wyświetlono 22 sierpnia 1946 r., następnie w Mrągowie – 8 września 1946 r. (kino „Raj” dla 368 osób)³⁵ oraz Bartoszczach – 17 stycznia 1947 r. (kino „Bajka” dla 250 widzów)³⁶. Działalność rozpoczęło również kino „Lutnia” w Ornecie³⁷. Kolejnym kinem otwartym w województwie olsztyńskim było uruchomione 7 października 1949 r. w Olsztynie w odremontowanym budynku przedwojennego kina „Capitol”, które znajdowało się w hotelu Deutsches Haus przy ulicy Dąbrowszczaków³⁸. Pod koniec lat czterdziestych powstało również kino „Wenus” w Nidzicy³⁹ oraz kino „Tonfilm” w Pasłęku⁴⁰.

Władze miasta robiły wszystko, aby kino stało się również atrakcją dla dzieci i młodzieży. W niedzielę 19 grudnia 1945 r. w kinie „Polonia” zorganizowano pierwszy poranek filmowy dla dzieci, podczas którego wyświetlono radziecki film historyczny „Kutuzow”⁴¹, który był dostępny również

³⁰ Ibidem, 9 IV 1946, nr 84, s. 3.

³¹ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 22, Ankieta – Kino „Capitol”.

³² APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 38, Ankieta – Kino „Adria”.

³³ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 39, Ankieta – Kino „Wanda”.

³⁴ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 38, Ankieta – Kino „Casino”.

³⁵ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 49, Ankieta – Kino „Raj”.

³⁶ APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 1, Wykaz kin Okręgowego Zarządu Kin w Olsztynie, III 1947 r.; APO, OPRE, sygn. 504/11, k. 52, Ankieta – Kino „Bajka”.

³⁷ APO, OPRE, sygn. 504/9, k. 15, Zestawienie statystyczne eksploatacji kin stałych za I kwartał 1948 r.

³⁸ R. Bętkowski, *Dziesiąta muza*, cz. 2, s. 39. 7 X 1949 r. o godzinie 18.00 wyświetlono pierwszy film w trzecim olsztyńskim kinie „Odrodzenie” pt. „Harry Smith odkrywa Amerykę” – B. Łukaszewicz, *Raptularz miejski. Olsztyn 1945–2005*, Olsztyn 2006, s. 93.

³⁹ T. Swat, *Kultura*, [w:] *Nidzica. Z dziejów miasta i okolic*, Olsztyn 1976, s. 264.

⁴⁰ APO, OPRE, sygn. 504/9, k. 20, Sprawy budowlane – Referat Budowlany Okręgowego Zarządu Kin i Eksploatacji Filmów (dalej: OKZiEF) w Olsztynie za I kwartał 1948 r.

⁴¹ Wiadomości Mazurskie, 19 XII 1945, nr 4, s. 4.

podczas „normalnych” seansów dla dorosłych. Następnie regularne poranki filmowe były organizowane przez Organizację Młodzieżową Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego w Olsztynie. Pierwszy poranek dla młodzieży w wieku od szesnastu lat został zorganizowany 27 stycznia 1946 r. o godzinie 11.00. Kupując bilet za 5 zł dzieci mogły wówczas obejrzeć muzyczną komedię pt. „Świniarka i Pastuch”⁴². Z kolei w następną niedzielę wyświetlono m.in. filmy pt. „Sekretarz Rejkomu”,⁴³ „Antoni Iwanowicz gniewa się”⁴⁴, baśń „Za siedmioma górami”⁴⁵, „Dziewczę z dalekiej Północy”⁴⁶, „Cztery serca”⁴⁷, „Czarny księżyc”⁴⁸, „Rena”⁴⁹, „Ten, który nikogo się nie boi” (bajka), filmy kulturalno-oświatowe „Życie mrówek”, „Turnieje rycerskie”, „Młode lwy”⁵⁰, „Kurhan Małachowski”⁵¹ i „Muzyka i miłość”⁵². Od 1946 r. poranki filmowe organizowano również w kinie „Polonia”.

Z reguły wyświetlano filmy radzieckie, o wątpliwych walorach artystycznych, które służyły celom wychowawczym i ideologicznym. Było to powodem mniejszego zainteresowania tą formą rozrywki, co w konsekwencji oznaczało słabnącą frekwencję na wyświetlanych seansach⁵³. Fakt ten znajduje również potwierdzenie w nadsyłanych do Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie sprawozdaniach: *Filmy są dobre – zastrzeżeń socjalnych nie ma. Jedyłą uwagą w tej dziedzinie byłaby b.[ardzo] mała frekwencja w kinie podczas wyświetlania filmu p.t. 800-lecie Moskwy*⁵⁴. Natomiast bardzo zachowawcza była ocena gustów widzów kina objazdowego na terenie województwa olsztyńskiego na

⁴² Ibidem, 25 I 1946, nr 21, s. 3. Od marca bilety podrożały do 8 zł. – Ibidem, 7 III 1946, nr 56, s. 3.

⁴³ Ibidem, 2 II 1946, nr 27, s. 3.

⁴⁴ Ibidem, 15 II 1946, nr 38, s. 3.

⁴⁵ Ibidem, 22 II 1946, nr 44, s. 3.

⁴⁶ Ibidem, 7 III 1946, nr 56, s. 3.

⁴⁷ Ibidem, 14 III 1946, nr 62, s. 3.

⁴⁸ Ibidem, 27 IV 1946, nr 98, s. 3.

⁴⁹ Ibidem, 1 VI 1946, nr 124, s. 3.

⁵⁰ Ibidem, 21–22 VII 1946, nr 165, s. 5.

⁵¹ Ibidem, 7 IX 1946, nr 205, s. 3.

⁵² Ibidem, 11 X 1946, nr 235, s. 3.

⁵³ R. Bętkowski, *Dziesiąta muza*, cz. 2, s. 39.

⁵⁴ APO, Urząd Wojewódzki (dalej: UW), sygn. 391/287, k. 115, Sprawozdanie Referatu Społeczno-Politycznego Starostwa Powiatowego w Lidzbarku Warmińskim za II kwartał 1949 r. Problem negatywnych reakcji na oferowany repertuar dotyczył również mieszkańców pozostałych województw. Przykładowo niezadowolenie na Śląsku i w Wielkopolsce tłumaczono tym, że widzowie byli przyzwyczajeni do oglądania filmów bardziej ambitnych. – A. Madej, op. cit., s. 78.

temat filmu „Tęcza”: *film ten miał dużą frekwencję, publiczność daje w książce uwag wyraz zadowolenia prosząc jednakże o przydzielenie dla kin objazdowych również filmów produkcji polskiej*⁵⁵. Poza województwem olsztyńskim filmy radzieckie były szczególnie krytykowane przez mieszkańców województwa lubelskiego, rzeszowskiego i na Śląsku. Co więcej, „ludność autochtoniczna, jak i repatrianci, stanowczo nie życzy sobie filmów radzieckich”⁵⁶.

Tabela 3. Filmy wyświetlane w kinach województwa olsztyńskiego w 1947 r.

Miejscowość	Nazwa kina	Październik 1947 r.	
		Tytuł filmu	Produkcja
Bartoszyce	„Bajka”	„Świniarka i pastuch”	radziecki
Biskupiec	„Capitol”	„Trzewiczki”	[brak danych]
Giżycko	„Wanda”	„Dusze nieujarzmione”	radziecki
Kętrzyn	„Casino”	„Ojcowie i dzieci”	[polski]
Lidzbark Warmiński	„Capitol”	„Wyspa skarbów”	amerykański
Morąg	„Adria”	„Konik garbusek”	radziecki
Mrażowo	„Raj”	„Siedmiu śmiałych”	radziecki
Olsztyn	„Mazur”	„Knock-out”	[amerykański]
Olsztyn	„Polonia”	„Admirał Nachimow”	radziecki
Orneta	„Lutnia”	„Zuch dziewczyna”	[brak danych]
Ostróda	„Świt”	„Synowie”	[brak danych]
Szczytno	„Grunwald”	kino nieczynne	

Źródło: Życie Olsztyńskie, 12 X 1947, s. 4.

Poza filmami radzieckimi na ekranach widzowie mogli obejrzeć obrazy polskie, czeskie, ale również angielskie, amerykańskie, francuskie, a nawet włoskie⁵⁷. Według Henryka Słabka, na 310 wyświetlanych w Polsce filmów długo-

⁵⁵ Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Ministerstwo Informacji i Propagandy (dalej: MIiP), sygn. 168/861, k. 3, Sprawozdanie z prac kina objazdowego nr 1 [10] w Olsztynie w miesiącu wrześniu 1946 r.

⁵⁶ Cyt. za: A. Madej, op. cit., s. 88. Autorka przytacza fragment jednego z pism dyrektora Departamentu Propagandy Ministerstwa Informacji i Propagandy, zawierającego informację o rzekomym zaprzestaniu wyświetlania filmów produkcji radzieckiej na Ziemiach Odzyskanych (głównie na terenie Pomorza Zachodniego, Dolnego Śląska i Olsztyna) pod koniec 1946 r. – Ibidem, s. 88–89. Jeżeli chodzi o województwo olsztyńskie, to pod koniec roku filmy radzieckie na pewno wyświetlano w dwóch kinach olsztyńskich. – zob. tab. 1 i 2.

⁵⁷ W połowie 1949 r. na ekranach kin województwa olsztyńskiego wyświetlano następujące filmy produkcji radzieckiej – „Młodzi idą”, „O szóstej wieczorem po wojnie”, „Opowieść o prawdzi-

metrażowych, 125 było wyprodukowanych przed 1939 r. W następnym roku stanowiły one 10% wyświetlonych obrazów, zaś w 1949 r. tylko 2%. Jeżeli chodzi o filmy zagraniczne, liczba obrazów stale rosła. W 1947 r. zagrano w Polsce 185 zagranicznych filmów, w 1948 – 273 i w 1949 r. – 350. Oczywiście połowa z nich była produkcją radzieckiej⁵⁸.

W ramach przedsiębiorstwa „Film Polski” w marcu 1946 r. utworzono olsztyńską delegaturę, której zadaniem było organizowanie pokazów filmowych m.in. dla szkół⁵⁹. Jeden z pierwszych tzw. filmów naukowych został wyświetlony w maju 1946 r. w Olsztynie. Pokaz został zorganizowany dla członków Związków Zawodowych. Wstęp był bezpłatny, należało jedynie przedstawić legitymację członkowską⁶⁰. Z czasem do wyświetlania pokazów dla szkół zaczęto wykorzystywać kina objazdowe. Miesięcznie organizowano pokazy w około 100 szkołach⁶¹.

Najwięcej filmów wyświetlono w kinach olsztyńskich. W pierwszym kwartale 1948 r. w kinie „Polonia” wyświetlono 289 seansów, zaś w kinie „Mazur” 266. Z kolei liczba seansów w Giżycku wynosiła w tym czasie 172, Kętrzynie – 165, Szczytnie – 146, Ostródzie – 140, Lidzbarku i Mrągowie – 105, Orniecie – 78, Bartoszycach – 68, Biskupcu – 67. W związku z powyższym najwięcej widzów – 124 958 osób – odwiedziło kino „Polonia” w Olsztynie, następnie „Mazur” – 76 459 osób, „Wanda” – 34 489, „Casino” – 29 857, „Świt” – 273 38, „Raj” – 20 597, „Grunwald” – 18 438, „Capitol” – 17 035, „Bajka” – 12 554, „Lutnia” – 12 226⁶².

Ceny biletów na seans filmowy były zróżnicowane i w tym czasie wahały się od 5 do 20 zł (do listopada 1945 r. wykorzystywano bilety poniemieckie).

wym człowieku”, „Jasna droga”, „Wielki przełom”, „Delegat floty”, „Dzieci kapitana Granda”, „Dziewczęta z baletu”, „Czekaj na mnie”, „As wywiadu”, „Rodzina Arkamonowych”, „Dulbars”, „Paryskop”; polskiej – „Za wami pójda inni”, „Ostatni etap”, „Stalowe serca”, „Ulica graniczna”; czeskiej – „Nikt nic nie wie”, „Szewc Mohan”; angielskiej – „W pogoni za mężem”; amerykańskiej: „Spotkanie”, „Obywatel Kane”, „Zapomniana wioska”, „Cygańska miłość”; francuskiej – „Rudzielec – siostra” oraz włoskiej – „Rzym miasto otwarte”, „Podróż w nieznaną”. – APO, UW, sygn. 391/287, k. 102, Sprawozdanie Wydziału Społeczno-Politycznego za II kwartał 1949 r.

⁵⁸ H. Słabek, op. cit., s. 576.

⁵⁹ Według założeń miały być to filmy o charakterze naukowym. W założeniu aparaty do projekcji miały znajdować się w każdej szkole. – Wiadomości Mazurskie, 13 IV 1946, nr 88, s. 4.

⁶⁰ Ibidem, 29 V 1946, nr 122, s. 3.

⁶¹ Przykładowo w styczniu 1948 r. siedem kin objazdowych zorganizowało 91 seansów dla szkół, które obejrzało 10 780 dzieci. W następnym miesiącu odbyły się 103 seanse, w których uczestniczyło 12 910 dzieci. Z kolei w marcu 1948 r. 16500 dzieci obejrzało 129 seansów. – APO, OPRE, sygn. 504/9, k. 9, Sprawozdanie z działalności Kin Ruchomych OZK i EF Olsztyn, III 1948 r. Należy pamiętać, że Okręgowy Zarząd Kin i Eksploatacji Filmów w Olsztynie obejmował również miasta znajdujące się w województwie białostockim oraz pomorskim.

⁶² APO, OPRE, sygn. 504/9, k. 15, Zestawienie statystyczne eksploatacji kin stałych za I kwartał 1948 r. W zestawieniu nie ujęto danych dotyczących kina „Adria” w Morągu.

Najtańsze filmy wyświetlane były w ramach tzw. poranków filmowych – ceny biletów wahały się od 5 do 8 zł⁶³. Z czasem bilety znacznie podrożały i wahały się w kwocie od 21 zł w kinie w Biskupcu do 36 w olsztyńskim „Mazurze”⁶⁴.

Tabela 4. Ceny biletów w poszczególnych kinach stałych Okręgu Mazurskiego w I kwartale 1948 r.

Miasto	Nazwa kina	Cena biletu
Bartoszyce	„Bajka”	25 zł
Biskupiec	„Polonia”	21 zł
Giżycko	„Wanda”	32 zł
Kętrzyn	„Casino”	30 zł
Lidzbark	„Capitol”	30 zł
Mrągowo	„Raj”	24 zł
Olsztyn	„Mazur”	36 zł
Olsztyn	„Polonia”	33 zł
Orneta	„Lutnia”	30 zł
Ostróda	„Świt”	31 zł
Szczytno	„Grunwald”	29 zł

Źródło: APO, OPRF, sygn. 504/15, k. 15, Zestawienie statystyczne eksploatacji kin stałych za I kwartał 1948 r.

Poza kinami stałymi organizowano również kina objazdowe (określane z czasem kinami ruchomymi lub wiejskimi). Jako że władze widziały w nich narzędzie propagandy, dlatego też traktowane były priorytetowo⁶⁵. Podlegały one przedsiębiorstwu „Film Polski” za wyjątkiem spraw o charakterze polityczno-propagandowym. W tych kwestiach były pod ścisłym nadzorem wojewódzkich urzędów informacji i propagandy. Poza wyświetlaniem filmów, zadaniem kin objazdowych był kolportaż materiałów propagandowych, otrzymanych od wojewódzkich urzędów. Dlatego też według instrukcji władz centralnych, kierownikami kin objazdowych mieli być *ludzie politycznie pewni*⁶⁶. Nieodłączną częścią organizowanych seansów była projekcja krótkich

⁶³ Wiadomości Mazurskie, 25 I 1946, nr 21, s. 3. Od marca 1946 r. ceny biletów w olsztyńskim kinie „Polonia” wzrosły do 8 zł. – Ibidem, 7 III 1946, nr 56, s. 3.

⁶⁴ APO, OPRF, sygn. 504/15, k. 15, Zestawienie statystyczne eksploatacji kin stałych za I kwartał 1948 r.

⁶⁵ A. Madej, op. cit., s. 78.

⁶⁶ AAN, MIiP, sygn. 168/851, k. 10, Protokół z konferencji w sprawie kin objazdowych w dniu 22 X 1946 r. Kina objazdowe służyły jako narzędzie propagandy podczas referendum bądź wyborów. – A. Madej, op. cit., s. 90.

filmów propagandowych – kronik filmowych, bądź dodatków tematycznych (na przykład filmy „Morze”, „Pod sztandarami ZMP”)⁶⁷. Dodatkową „atrakcją” w okresie referendum lub wyborów miały być również wygłaszane prelekcje, które kierownicy kin lub ich pracownicy byli zobowiązani odczytać przed rozpoczęciem seansu⁶⁸. Pod koniec maja 1946 r. w akcję propagandową w kraju włączono 34 kina objazdowe⁶⁹. Oczywiście, odczyty z okresu referendum lub wyborów organizowano również w kinach stałych.

W 1945 r. istniało w Polsce siedem⁷⁰, we wrześniu 1947 r. – około 70 kin objazdowych⁷¹. Do 1948 r. ich liczba wzrosła do 120⁷². Pierwsze tego typu kino w województwie olsztyńskim powstało wiosną 1946 r. Jego kierownikiem został Piotr Gozdur⁷³. W związku z trwającą akcją osiedleńczą, w wyniku której rosła liczba miejscowości, które powinny być znaleźć się na trasie kina objazdowego, jesienią 1946 r. przystąpiono do organizacji drugiego kina na terenie Okręgowego Zarządu Kin (dalej: OZK) w Olsztynie⁷⁴. Ostatecznie w listopadzie pracę rozpoczęło drugie kino objazdowe na Warmii i Mazurach, którego na krótko kierownikiem został Józef Kurda (po miesiącu zastąpił go A. Pawilunas)⁷⁵. Początkowo OZK Olsztyn obejmował tylko województwo olsztyńskie. Z czasem zlikwidowano OZK w Białymstoku, zaś działalność no-

⁶⁷ AAN, MliP, sygn. 168/861, k. 14, Sprawozdanie kina objazdowego nr 3 za miesiąc listopad 1946 r.

⁶⁸ AAN, MliP, sygn. 168/861, k. 16, Sprawozdanie kierownika kina objazdowego numer 10 Gozdura Piotr z miesiąca grudnia 1946 r.

⁶⁹ Podczas referendum kina te odwiedziły 651 miejscowości w Polsce i wyświetliły 1099 filmów. Przed seansami wygłoszono 3028 prelekcji. Na cele propagandy w okresie referendum nakręcono film pt. „Trzy kroki naprzód” oraz „Wywiady w okresie referendum” – R. Domke, *Ziemie Zachodnie i Północne Polski w propagandzie lat 1945–1948*, Zielona Góra 2010, s. 143, 144.

⁷⁰ Ibidem, s. 3.

⁷¹ A. Sowa, *Wielka historia Polski*. t. X, *Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej*, Kraków 2001, s. 73.

⁷² R. Domke, op. cit., s. 143.

⁷³ W sprawozdaniach Referatu Kin Objazdowych Ministerstwa Informacji i Propagandy podano dwie różne daty uruchomienia kina objazdowego w Olsztynie – 14 III oraz 9 IV 1946 r. – AAN, MliP, sygn. 168/852, k. 8, Sprawozdanie Działu kin Objazdowych za miesiąc marzec 1946 r.; AAN, MliP, sygn. 168/852, k. 25, Sprawozdanie z działalności kin objazdowych i przenośnych za miesiąc czerwiec 1946 r.

⁷⁴ AAN, MliP, sygn. 168/861, k. 3, Sprawozdanie z prac kina objazdowego nr 1 [10 – A.B.] w Olsztynie w miesiącu wrześniu 1946 r. AAN, MliP, sygn. 168/861, k. 14, Sprawozdanie kina objazdowego nr 3 za miesiąc listopad 1946 r.

⁷⁵ AAN, MliP, sygn. 168/861, k. 15, Sprawozdanie kina objazdowego numer 3 za miesiąc grudzień 1946 r.

wego Okręgowego Zarządu Kin i Eksploatacji Filmów (dalej: OKZiEF) rozszerzono na teren województwa białostockiego oraz część pomorskiego (były to łącznie 33 powiaty)⁷⁶. Do stycznia 1948 r. na terenie OKZiEF w Olsztynie uruchomiono 12 kin objazdowych⁷⁷.

Pierwszymi miejscowościami, które odwiedziono, były Pasym i Miłakowo. Wyświetlono wówczas trzy seanse, które obejrzało 513 osób⁷⁸. W ciągu kilku miesięcy zarówno liczba wyświetlanych filmów, jak i odwiedzonych miejscowości znacznie wzrosła. W okresie referendum kino objazdowe w Olsztynie wyświetliło 32 seanse w 20 miejscowościach na terenie województwa olsztyńskiego, które obejrzało ponad 5,5 tys. widzów (łącznie w Polsce wyświetlono wówczas 1095 seansów, które obejrzało ponad 235 tys. widzów)⁷⁹. W lipcu 1946 r. było 19 pokazów, które obejrzało 3671 widzów (w Polsce zorganizowano łącznie 1031 pokazów dla 200 tys. osób)⁸⁰.

⁷⁶ APO, OPRE, sygn. 504/9, k. 9, Sprawozdanie z działalności referatu kin ruchomych OZKiEF Olsztyn za styczeń 1948 r.

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ AAN, MliP, sygn. 168/851, k. 11, Spis odwiedzonych miejscowości przez kina objazdowe od marca do połowy kwietnia 1946 r.; AAN, MliP, sygn. 168/852, k. 13, Dane dotyczące eksploatacji kin objazdowych i przenośnych za okres marzec i pierwsza połowa kwietnia 1946 r. W sprawozdaniu podano, że oprócz Pasymia, kino objazdowe odwiedziło w tym czasie miejscowość Lubieniów. Była to wcześniejsza nazwa miejscowości Miłakowo.

⁷⁹ AAN, MliP, sygn. 168/852, k. 25, Sprawozdanie z działalności kin objazdowych i przenośnych za miesiąc czerwiec 1946 r.

⁸⁰ AAN, MliP, sygn. 168/852, k. 27, Sprawozdanie z działalności kin objazdowych i przenośnych za miesiąc lipiec 1946 r. Dane dotyczące liczby wyświetlanych filmów w czerwcu i lipcu 1946 r. pokazują, że nie wszystkie kina objazdowe na terenie kraju wykorzystano do propagandy podczas referendum. W czerwcu na terenie OZK Białostok wyświetlono 21 seansów, zaś w lipcu – 20, Bydgoszcz – odpowiednio 80 i 106, Gdynia – 93 i 63, Katowice – 112 i 145, Kraków – 95 i 74, Lublin – 62 i 43, Łódź – 166 i 140, Poznań – 85 i 92, Radom – 66 i 69, Szczecin – 70 i 70, Warszawa – 124 i 156, Wrocław – 51 i 34. – AAN, MliP, sygn. 168/852, k. 25, Sprawozdanie z działalności kin objazdowych i przenośnych za miesiąc czerwiec 1946 r.; AAN, MliP, sygn. 168/852, k. 27, Sprawozdanie z działalności kin objazdowych i przenośnych za miesiąc lipiec 1946 r.

Tabela 5. Realizacja planu kina objazdowego OZK w Olsztynie w lutym 1947 r.

<i>Data</i>	<i>Powiat</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Liczba mieszkańców</i>	<i>Odległość od poprzedniej miejscowości (km)</i>	<i>Liczba widzów</i>	<i>Dochód</i>
3 II	olsztyński	Jonkowo	180	25	90	900
4 II	ostródzki	Łukta	200	30	281	2810
5 II		[nieczytelne]	200	30	163	1630
6 II	morąski	Zalewo	200	30	216	2160
7 II	malborski	Stare Pole	200	65	297	2970
8 II	pasłęcki	Pasłek	3000	55	354	3540
9 II		Pasłek			529	5290
10 II	elbląski	Tolknicko	200	60	267	2670
11 II	braniewski	Braniewo	4000	35	293	2930
12 II		Braniewo			474	4740
13 II		Melzak?	150	30	117	1170
14 II		Orneta	4000	20	202	2020
15 II		Orneta			207	2070
16 II	morąski	Libstadt*	400	30	233	2330
17 II	olsztyński	Dobre Miasto	filmu nie wyświetlono			
18 II		Jeziorany				
19 II		Lutry				
20 II	reszelski	Bisztynek				
21 II		Reszel				
22 II		Czerwonka	500	60	145	1450
23 II	morąski	Marcinkowo	filmu nie wyświetlono			
24 II	olsztyński	Ramsowo				
25 II	kętrzyński	Kętrzyn				
26 II		Kętrzyn				

Źródło: AAN, MIiP, sygn. 168/861, k. 27, Marszruta nr 2 – Rozkład jazdy według kalendarza kina objazdowego nr 10 OZK za miesiąc luty 1947 r.

* Chodzi o Lubieniewo, od 1946 r. – Miłakowo.

** Prawdopodobnie chodzi o miejscowość Marcinkowo w powiecie morąskim, do którego z Czerwonki są około 32 km. Z Czerwonki do miejscowości Marcinkowo w powiecie olsztyńskim jest ponad 60 km. Biorąc pod uwagę odległość, jaką dziennie pokonywały ekipy kina objazdowego (około 30 km), wyklucza się drugą z wymienionych miejscowości.

Operatorzy kin objazdowych narzekali na występujące podczas seansów problemy techniczne (niedziałający sprzęt, problemy z dźwiękiem lub środkami lokomocji). Niezadowolenie widzów budziły także opóźnione godziny

seansów. Tego typu sytuacje występowały na przykład w mrągowskim kinie „Raj”: *pomimo wiszących w widocznych miejscach programów seanse zaczynały się nieraz z 25-minutowym opóźnieniem. Ukoronowaniem „punktualności” było rozpoczęcie filmu pt. „Krażownik Wareg” o godzinę później [...] Najbardziej jednak przykrą kwestią jest sprawa aparatury dźwiękowej, która już dawno powinna być wycofana z użytku. Aparat psuje nastrój publiczności, która zamiast wyjść z kina zadowolona, opuszcza je z przeświadczeniem, że już więcej do „Raju” nie pójdzie*⁸¹.

Podobnie jak w przypadku kin stałych, widzów odwiedzających kina objazdowe również „torpedowano” głównie produkcjami radzieckimi. Jak słusznie zauważyła Alina Madej, w miastach, w których uruchomiono kina stałe, filmy można było oglądać albo nie, zaś w mniejszych miejscowościach, „złakniona rozrywki publiczność nie miała wyboru”⁸². Twierdzenie to nabiera dodatkowego sensu, jeżeli weźmiemy pod uwagę brak alternatywnej rozrywki, którą można byłoby zaproponować społeczności mniejszych miejscowości. Należy pamiętać, że powojenne kina były jednym z elementów „normalności” po latach okrutnej wojny, dlatego, szczególnie na początku, „każdy pokazywany film był wydarzeniem”⁸³.

THE POST-WAR CINEMATOGRAPHY IN WARMIA AND MAZURY (1945–1950)

Summary

The article addresses the issue of cinematography in the Warmia and Mazury district in the first five years after the end of the World War II. The first cinema was opened in 1945. Unfortunately, it was mostly used as a propaganda tool. During this period, the spectators in the province of Olsztyn were able to watch not only Soviet and Polish movies but also English, American, French, and Italian. In general, however, Soviet films were screened. A special form of film screening was the so called cinema tours, which were aimed to reach the smaller towns. In 1948 there were a total of 12 traveling (sometimes also called rural) cinemas. Over time, interest in this type of entertainment began to fall. While in the cities, the cinemas became an ordinary way of spending free time (12 were launched in 1947), in the smaller towns,

⁸¹ Życie Olsztyńskie, 26 I 1949, s. 4.

⁸² A. Madej, op. cit., s. 89.

⁸³ O kulturze w PRL. Rozmowy Biuletynu. Z Jerzym Eislerem i Ryszardem Terleckim rozmawia Barbara Polak, Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej, 2002, nr 10, s. 6.

the longing for entertainment people, had less and less opportunities to enjoy the screenings. Despite this, particularly in the initial period, the screening of movies was a huge event everywhere.